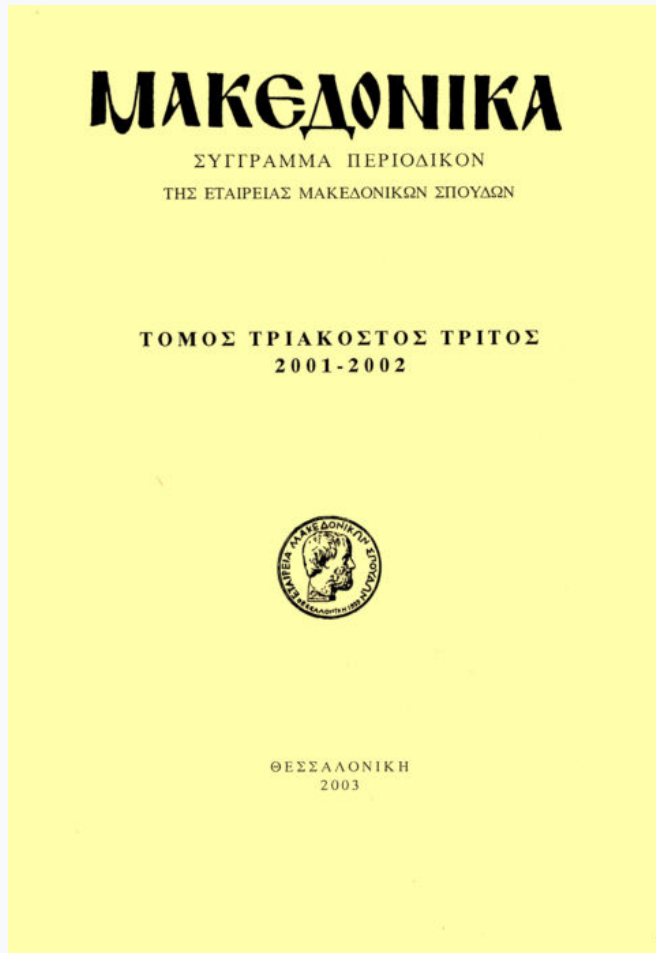

Μακεδονικά

Τόμ. 33, Αρ. 1 (2002)

Actes de Vatopédi I. Des origines à 1329. Édition diplomatique par J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, C. Giros. Texte-Album (Archives de l'Athos XXI), P. Lethielleux

Ιωάννης Δ. Πολέμης

doi: [10.12681/makedonika.299](https://doi.org/10.12681/makedonika.299)

Copyright © 2014, Ιωάννης Δ. Πολέμης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πολέμης Ι. Δ. (2002). Actes de Vatopédi I. Des origines à 1329. Édition diplomatique par J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, C. Giros. Texte-Album (Archives de l'Athos XXI), P. Lethielleux. *Μακεδονικά*, 33(1), 366–368.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.299>

και τή Βόρειο Ήπειρο. Είναι χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις των βλαχοφώνων ελληνικών οικισμών στην ΝΑ Βαλκανική (από τό Νημφαίο, ως τό Φράνερι και τό Βυθι-κοῦκι και από τά βλαχοφώνα χωριά τῆς Ἡπείρου ως τή FYROM), όπου διακρίνει κανείς αὐτή τήν τυπική ἀρχιτεκτονική μορφολογία πού ἀναπτύχθηκε στήν εὐρεία ζώνη πού κάλυπτε γεωγραφικά ἡ ἀρχιεπισκοπή Ἀχρίδος. Τήν εἰσήγηση πλαισιώνουν δώδεκα φωτογραφίες μέ πυροσόπιτα, οἰκίες κ.λπ. ἀπό τή Σμαρίνα, τή Βλάστη, τή Φούρκα, τό Κρούσοβο, τό Μεγάροβο, τό Γκόπεσι, τό Νημφαίο.

Τήν καθγήτρια τοῦ Α.Π.Θ. κ. Δέσποινα Τσοῦρκα-Παπαστάθη ἀπασχόλησε ἡ «Κοινωνική διαστρωμάτωση και ἡ διοικητική ὀργάνωση τῆς Μοσχολόεως κατά τόν 17ο και 18ο αἰ.». Παρουσίασε, ἔτσι, τήν κοινωνική δομή τῆς πόλεως μέ τίς τρεῖς τάξεις α) ἀριστοκρατία, β) ἔμποροι και τεχνίτες και γ) βοσκοί, ὑλοτόμοι, ἀγωγιάτες κλπ.), τίς συντεχνίες, ἀλλά και τίς εὐθνες τῆς πρώτης τάξεως (τῶν προεχόντων) πού ἔδιναν τό ἔναυσμα τῆς μεταναστεύσεως και τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς πόλεως μέ τά γεγονότα τοῦ 1735 και 1769· ἀκολούθησε ἡ ἐξέταση τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῆς σέ σχέση μέ τό ὀθμανικό σύστημα διοικήσεως, ἀφοῦ ἡ πόλη ὑπαγόταν τυπικά στόν μπουσελίμη τῆς Κορυτσᾶς, στόν μπεῦλερ μπέη τῆς Ρουμέλης και στόν βεζύρη τοῦ Βερατίου, ἀλλ' ἦταν, κατά τόν ἱστορικό τῆς Μοσχολόεως Ἰωακίμ Μαρτινιανό, «αὐτόνομος και αὐτοδιοίκητος». Ἐξετάζει, ἐπίσης, ἡ κ. Τσοῦρκα-Παπαστάθη τήν πολιτική και διοικητική ὀργάνωση, τό συμβούλιο τῶν ἀρχόντων, τήν ἐπιτροπή τῶν γερόντων (1650-1919) τοῦς ἀρχοντες και προεστοῦς, τό ἀνώτατο διοικητικό συμβούλιο, τό ἀνώτατο συμβούλιο τῶν συντεχνιῶν, τή συνέλευση.

Μέ τή μελέτη αὐτή κλείνει ὁ τόμος *Μοσχόπολις* πού πιστεύουμε ὅτι ἀποτελεῖ μία σημαντική συμβολή στήν ἱστορία ὄχι μόνον τῆς πόλεως, ἀλλά και τῶν Βαλκανίων και τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ αὐτή ἡ πανέμορφη πόλη τῆς Β. Ἡπείρου ὑπῆρξε ἕνα πολιτισμικό, και πνευματικό κόσμημα τοῦ Τουρκοκρατούμενου Ἑλληνισμοῦ.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Actes de Vatopédi I. Des origines à 1329. Édition diplomatique par J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, C. Giros. Texte-Album (Archives de l'Athos XXI), P. Lethielleux, Paris 2001, pp. 475+LXXXXV planches.

Ἡ ἔκδοση τοῦ πρώτου τόμου τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Βατοπεδίου σηματοδοτεῖ μία σημαντικώτατη πρόοδο στήν ἔρευνα τῆς ἀγιορειτικῆς ἱστορίας κατά τή Βυζαντινὴ περίοδο. Οἱ ἐκδότες μᾶς προσφέρουν ὄχι μόνον μία ἀρρογη διπλωματικὴ ἔκδοση, ἀντάξια τῶν προηγούμενων ἐκδόσεων τῆς ἴδιας σειρᾶς, ἀλλά και μία λιτὴ πλούσια ὁμως, σέ πληροφορίες εἰσαγωγή γιά τήν ἱστορία τῆς μονῆς κατά τήν πρώτη φάση τῆς λειτουργίας τῆς.

Στὴ σύντομη αὐτὴ παρουσίαση θὰ περιορισθοῦμε σέ ὀρισμένες παρατηρήσεις φιλολογικῆς, οἱ ὁποῖες προέκυψαν κυρίως ἀπό μία δειγματοληπτικὴ ἀντιβολὴ ὀρισμένων ἀπὸ τὰ ἐκδιδόμενα κείμενα μέ τίς ἀντίστοιχες φωτογραφίες πού συνοδεύουν τήν ἔκδοση.

10, 1 *Εἰς ἀπανίσταται*. Στὸ κριτικό ὑπόμνημα διαβάζουμε *lege Εἰς*. Ἡ πρόταση ὁμως αὐτὴ νοηματικά δέν ἱκανοποιεῖ. Προτιμότερο θὰ ἦταν νά γραφεῖ: *lege Εἰ και*. Το *Εἰ και* εἰσάγει μία ἐναντιωματικὴ πρόταση πού φθάνει μέχρι τό *και οἷς* (εἶναι ἀγνωστο τί πρέπει νά συμπληρώσουμε μετὰ), ἐνὼ ἡ ἀπόδοσή τῆς ἀρχίζει μέ τό *δεῖ τούτω*. Τό

νόημα: "Αν και ὁ μοναχικός βίος ἀποφεύγει κάθε ἐπαφή μέ τά ἐγκόσμια και τίς γήινες μέριμνες, ὡστόσο χρειάζεται και αὐτός τά ὑλικά ἀγαθά, γιά νά μπορέσει νά ἐπιπληρώσει τόν στόχο του.

10, 2 *τῆς περιβρυθούσης ταύτης παχύτητος*. ἡ φωτογραφία δείχνει καθαρά ὅτι τό ἐγγράφο ἔχει στήν πραγματικότητα *περιβρυθούς* (ἡ λέξη καταχωρίζεται στό Λεξικό τοῦ Δημητράκου).

11, 1-2 *Τὸν τῆς ἰδίας μάνδρας ἐπιμελούμενον ... ἀποδεκτέον ἡγεῖται τό κράτος ἡμῶν και ἔργον τίθεται προυργιαίτατον ἀποπληροῦν ὄσασπερ ὑπέρ αὐτῆς αἰτούμενα φαίνονται*. Στή φωτογραφία τοῦ ἐγγράφου διαβάζουμε *αἰτούμ^{μν}*. Ἐφόσον τό οὐδέτερο πληθυντικού ἀριθμοῦ *αἰτούμενα* δέν ἀναφέρεται πούθενά, εἶναι προτιμότερο νά διαβάσουμε *αἰτούμενος*, τό ὁποῖο ἀναφέρεται στήν προηγούμενη ἐπιθετική μετοχή τὸν *ἐπιμελούμενον*.

15, 50 *ὡς κηρίον μέλιτος τά τούτου ἐντροφᾶν λόγια*. Πρβλ. *Παροιμία* 16, 24.

39, 6 *ἐξ ὀρθοῦ*. Θά ἦταν προτιμότερο νά τυπωθεῖ *ἐξορθοῦ*, πού ἀντιστοιχεῖ περισσότερο πρὸς τὴν ἴδια τὴν πρακτικὴ τῶν ἐγγράφων, ὅπως γίνεται σαφές ἀπὸ τίς φωτογραφίες. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ ἀκολουθεῖται σήμερα και στίς ἐκδόσεις τῶν λόγιων βυζαντινῶν κειμένων. Ὑπάρχουν πολλές ὁμοιες περιπτώσεις, πρβλ. π.χ. και 58, 10 *διὰ παντός*. Οἱ γραφεῖς ἀντιλαμβάνονταν αὐτά τά συμπλέγματα ὡς μία λέξη.

55, 9 Ἡ τελεία μετὰ τό ρῆμα *εἴρηται* καταστρέφει τό νόημα. Κανονικά πρέπει νά μετατεθεῖ μετὰ τὴ λέξη *χρηστότητας*: *Μετὰ γοῦν τῆς τοιαύτης πρὸς τό θεῖον καταφυγῆς ἦπερ εἴρηται, ἔστι χρεία και πολλῶν ἐνχῶν και δεήσεων και ἐξ ἄλλων*. Ὁ αὐτοκράτορας ἐννοεῖ ὅτι ἐκτός ἀπὸ τίς δικές του προσευχές, εἶναι ἀπαραίτητες και οἱ προσευχές τῶν ἄλλων.

55, 20 *κᾶν και ταῦτα μηδὲν πάντως ἕτερον ὅτι μὴν ἐξ ὄλης ψυχῆς ἰκεσία πρὸς τόν Θεόν*. Τό *μὴν* πρέπει νά διορθωθεῖ σέ *μη*. Μᾶλλον και στό χειρόγραφο - δέν ὑπάρχει (ἡ φωτογραφία ὁμως δέν εἶναι πολύ καθαρή). Ἡ ἔκφραση *ὅ τι μὴ*, πού χρησιμοποιεῖται και στά ἀρχαῖα ἑλληνικά (βλ. LSJ⁹ s.v. ὅ τι, II), εἶναι συνηθέστατη σέ Βυζαντινά λόγια κείμενα και σημαίνει *ἐκτός ἀπὸ*.

55, 23-24 *ὁ [τ]ηρῶν πάντα και μετασκευάζων ἐπὶ τό βέλτιον*. Στό πανομοιότυπο τοῦ ἐγγράφου μετὰ τό ἄρθρο ὁ διακρίνεται μᾶλλον ἓνα π-. Ἄν θυμηθοῦμε τό χωρίο τοῦ προφήτη Ἀμώς 5, 8 (*ὁ ... ποιῶν πάντα και μετασκευάζων*), μποροῦμε εὐκολά νά γράψουμε *ποιῶν*.

55, 24 *και εἰρηναίαν τὴν εἰς τό ἐξῆς ζωὴν ἡμῖν χαρισάμενος, ὡς ἀκαταίσχυτον [οὐσαν] τὴν μετὰ πίστεως ἡμῶν ἐλπίδα*. Τό ἐδάριο εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν *Πρὸς Ῥωμαίους* Ἐπιστολὴ 5,5. Ἡ μετοχὴ *οὐσαν* πού συμπληρώνουν μέ δισταγμοὶ οἱ ἐκδότες συντακτικά εἶναι μετέωρη. Θά περιμέναμε κανονικά μία γενικὴ ἀπόλυτη. Εἶναι προτιμότερο, ὡστόσο, νά συμπληρώσουμε ἓνα ἀπαρέμφατο (*εἶναι, μείναι* ἢ ἄλλο παρεμφρές).

56, 1-2 *Τιμῶντα ἐν μοναχοῦς κύρ Νικὸδῆμε, ἡ βασιλεία μου λογίζεται ὅτι ἀκριβῶς ἐπίσταται και αὐτός ὡς αἰ [..] ἐχόντων τῶν πραγμάτων*. Ἐτι δέ και *μη* οὕτως διακειμένων τά πάντα εἰς Θεόν και τὴν πανυπέραγον Θεοτόκον εἰώθει ἀνατιθεναί ἡ βασιλεία μου. Ἐχόντας ὑπόψιν μας τό παραπλήσιο χωρίο τοῦ ἐγγράφου 55, 1-6, ὅπου ὁ Ἀνδρόνικος Β΄ τονίζει ὅτι και στίς καλές και στίς δύσκολες στιγμές ζητοῦσε πάντοτε τὴ θεία ἀρωγὴ, μποροῦμε, ἀπαλείφοντας τὴν τελεία μετὰ τό *πραγμάτων*, νά στίξουμε και νά συμπληρώσουμε ὡς ἐξῆς: *ὡς αἰ [εὐ μέν] ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἔτι δέ και μη οὕτως διακειμένων...* Ἀντὶ γιὰ τό εὐ θά ἦταν δυνατόν νά συμπληρωθεῖ και *καλῶς*, ὁ χῶρος ὁμως τοῦ ἐγγράφου δέν δείχνει νά τό ἐπιτρέπει, ἐξ ὅσων μπορῶ νά κρίνω ἀπὸ τὴ φωτογραφία.

56, 3 *δοκιμασίαν και ταῦτα λογιζομένη Θεῶ, παιδεύοντος ἐν τούτοις κατ' ἔλεον ἡμᾶς και παρακαλοῦντος πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφειν*. Οἱ δύο μετοχές σέ γενική δέν φαίνονται νά ξερατῶνται ἀπό κάπου. Πρέπει πιθανώτατα νά γράψουμε Θεοῦ (στή φωτογραφία δέν μπορῶ νά διαβάσω καθαρά τό σημεῖο αὐτό). Ἀπό αὐτή τή γενική ξερατῶνται και οἱ δύο μετοχές πού ἔπονται.

56, 7-8 *ὥστε πάντας λέγειν τοῖς ὀρθοδόξοις· ἀληθῶς ἐγγύς Κύριος τοῖς αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἐν ἀληθείᾳ ἐπικαλουμένοις, ποιήσας τῶν αὐτὸν φοβουμένων τό θέλημα και τῆς αὐτὸν ἐπακούσας δεήσεως» - και διαλύσαν τὰ σκυθρωπά και πρὸς εὐφρόσυνα και θυμῆρη μετασκενάσαν αὐτά*. Οἱ οὐδετέρου γένους μετοχές διαλύσαν και μετασκενάσαν εἶναι ἐντελῶς μετέωρες. Στή φωτογραφία τό διαλύσαν δέν μπορεῖ νά διαβασθεῖ καθαρά, ἐνῶ τό μετασκενάσαν εἶναι μᾶλλον βέβαιο. Λογικά θά ἔπρεπε οἱ μετοχές αὐτές νά συμφωνοῦν κατά γένος μέ τίς δύο προηγούμενες (ποιήσας, ἐπακούσας), δηλαδή θά περιμέναμε διαλύσας και μετασκενάσας (χωρίς παῦλα μετά τό οὐσιαστικό δεήσεως). Πρβλ. και τό χωρίο τοῦ προφήτη Ἄμώς πού παρατέθηκε στόν σχολιασμό τοῦ χωρίου 55, 23-24.

62, 14-15 *τῆς ἔπαινετῆς μετέχοντα και καλῆς τῆς προθέσεως*. Θά περιμέναμε στό κριτικό ὑπόμνημα τήν ἔνδειξη: *lege καλλίστης*.

62, 37 Ἡ τελεία μετά τό μου πρέπει νά αντικατασταθεῖ ἀπό κόμμα. Τό κόμμα ὑπάρχει και στό ἴδιο τό ἔγγραφο, ὅπως φαίνεται καθαρά ἀπό τή φωτογραφία, και χωρίζει τήν αἰτιολογική πρόταση *ἐπεὶ ἐφθασεν ἀνεγείρας...* (62, 27-37), ἀπό τήν κύρια ἢ βασιλεία *μου τὸν τοιοῦτον σκοπὸν ...* (62, 37 κ.έ.).